

nooit los te
ruwing.
f. O. nader
werken tus-
ing van de
at die staat-
personalisme
gn eigen be-
n, dat alleen
eft voor ge-
dezen grond-
ge verwant-
blijft er ook
verschil tus-
en wat God
r ware men-
kunnen niet
nnen zijn.
artikel van
, 6 Juli '46:
emprijst en
wereld, die
en die haar
len „nieuwen
rte, die leeft
sem ter eer”.

MEULINK.

UNST

INST ONS

I.

schilderkunst

e kunstenaar

an van „her-

van innerlijke

en meer van

er wat „wer-

is, dan zijn

e filosofische

lossen.

, dat niet al-

oor den kun-

nen ook nog

er anders.

zeten we wel,

een mensch,

oel”.

ge u tevreden

Buiten die

worden, dan

Mondriaan

chter weer bij

is werkelijk

ben getracht

ben soms tal

thetica, waar-

n. Zelfs kun-

niet zelden in

gave en doel

berpinnig en

eid.

rs, waaronder

and van flo-

land weg en

zeeds het na-

bluft opnieuw

te schrijven.

zeggen heeft.

plaatsen, b.v.

is pijnigen met

a. We kunnen

onomstootelijk

teekening be-

reel scherpzin-

ek of paneel,

a. dat het een

a een geschie-

der chirurgie

iedere werke-

kunstgenot bij

2r is dan ook

s koud laat

t niet in het

wat hij voelde

niet „geschil-

leden, nóg zoo

t tot de kern

artikelen, dat

zijn opmerkingen verhelderend zullen werken en mo-
gen bijdragen tot een beter verstaan van den kunst-
enaar.

Het is begrijpelijkerwijze niet mogelijk om ook maar
ten naaste bij een overzicht te geven van de schilder-
kunst door alle eeuwen.

We zullen hier en daar een greep moeten doen.
We zullen vermijden veel namen te noemen; dat
heeft geen zin, omdat we hier geen reproducties kun-
nen geven.

We moeten speculeeren op het gevoel voor kunst,
dat ieder mensch krachtens zijn afkomst bezit. We
zijn het evenbeeld Gods en onze scheppende kracht
is een afspiegeling van de scheppende kracht Gods!
We zijn eigenlijk allemaal kunstenaar van nature!
Nu staan wij geboekt als kunstvijandigen. Wij zijn
zoo schraal en verdogmatiseerd, zoo star, zoo.....
enfin, u kent al die onvriendelijkheden.

We hebben den beeldstorm op onze naam staan
en een formidabel aantal leelijke kerken.

Nu is er in de vorige eeuw en ook in de onze een
ontstellend aantal kunstschatten in den vorm van
oude gebouwen, kerken enz. gesloopt, waar wij nu
eens heelmaal geen hand in hadden.

Onze leelijke kerken hebben we gemeen met alle
andere gezindten, die in denzelfden tijd bouwden en
ze onderscheiden zich in leelijkheid niet van tal van
publieke en particuliere gebouwen, in denzelfden tijd
gezet, ja, onderscheiden zich dikwijls nog gunstig door
hun niets pretendeerende leelijkheid van tal van groote
gebouwen in ons land, die schier onverwoestbaar en
machtig getuigen van scheppend onvermogen.

Alleen een diepgaand vergelijkend onderzoek zou
uit kunnen maken of wij minder tentoonstellingen en
musea bezoeken dan andere bevolkingsgroepen. Alleen
een breed vergelijkend onderzoek bij particulieren zou
uit kunnen maken of in onze huizen meer ongevoelig-
heid voor kunstuitingen gevonden worden dan elders.

Hoogstens zouden wij misschien kunnen spreken
van een gunstige uitzondering in zooverre het litte-
raire kunstvoortbrengsel betreft.

Een andere geaardheid, in zooverre het accent ver-
legd wordt naar een litterair waardeeren van beel-
dende, vooral schilderkunst. Een waardeering, die
zich hierin uit, dat men graag een schilderij inventa-
riseert, het anecdotische erin opspoort, er graag bij
mijmert, er verhaaltjes bij schrijft, die niet de kern
van de schilderkunstige problemen raken.

Wij hebben geen periodieken, waarin hedendaag-
sche kunstuitingen of de kunst van voorbije eeuwen
besproken worden, maar dat heeft niet als oorzaak
een niet willen of niet kunnen. Het is meer een ge-
volg van beperktheid van lezerskring, iets waaronder
ook onze litteraire periodieken lijden.

Hoe het ook zij, in positief Christelijke tijdschriften
treft men slechts sporadisch artikelen over beeldende
kunst aan. Men mag dan al eens reproducties opne-
men naar werken van Rembrandt en er diepzinnig bij
mediteeren, de eigenlijke problemen der schilderkunst
beroert men zelden.

Van een dragen en steunen van onze Christelijke
kunstenaars door de Christelijke pers is niets te be-
speuren. Nu zou dat, juist door de in verhouding
kleine lezerskring zijn eigenaardige bezwaren hebben,
waar wij nog op terug zullen komen, als wij de plaats
van den Christen kunstenaar in onze engere gemeen-
schap bespreken.

Wij zouden alleen dit vast willen stellen, dat in
vergelijking met andere groepen van een bewust ne-
geeren of onverschilligheid voor beeldende kunst in
het algemeen van onze zijde geen sprake is.

Er is wel een opvallend onderscheid met het naar
buiten treden van onze letterkundigen, dat is een
organisatorische kwestie.

Het zou interessant zijn om met voorbeelden aan
te toonen, hoe er bij onze Christelijke auteurs dezelf-
de verwarde voorstellingen omtrent het wezen der
beeldende kunst bestaan als bij niet Christelijke
auteurs.

Hoe vaak spelen schilderijen, in bepaalde uitingen
van beeldende kunst een rol in korte verhalen, in
romans.

De vooroordeelen tegen moderne kunstuitingen of
kunstuitingen van voorbije eeuwen zijn bij vertegen-
woordigers van alle gezindten en bevolkingsgroepen
gelijk.

Dat men van de zijde der tegenstanders wel eens
het hebben van meer begrip voor alle cultuuruitingen,
of, wat ons hier het meest interesseert, de beeldende
kunst wil toeëigenen, is zuiver een verhoudingskwe-
stie. Zeer zeker niet een kwestie van godsdienstige
aard. Waarmede niet gezegd wil zijn, dat deze niet
een rol speelt. Wel degelijk kunnen bepaalde kunst-
uitingen vanuit principieel Christelijk oogpunt ver-
oordeeld worden. Daarbij behoort het niet altijd te
gaan om dat, wat voorgesteld is, maar om de wereld-
aanschouwing van den kunstenaar, die zich heus niet
in een anti-godsdienstige of zedenkwetsende voor-
stelling behoeft te uiten.

Aanvallen doet men gewoonlijk vanuit een veste,
waarin men zich veilig waant. Vanuit een standpunt,
dat men niet altijd veroverd heeft, maar dat heel sim-
pel er is, als gevolg van talrijke factoren, die men
liekkoost als onveranderlijke dogma's. Die men soms
nog omhangt met het waas van zijn Christelijke over-
tuiging.

Nu is het gevaar van verstarring, van vasthouden
aan bepaalde bereikte waarden ook weer niet speci-
fiek Christelijk. Als wij dan ook in een volgend arti-
kel trachten aan te toonen van welk standpunt uit
de hedendaagse kunstuitingen veroordeeld worden,
dan behoeft niemand dat als een persoonlijke aanval
op de lezers van „De Reformatie” te zien, intege-
deel! Iedere Nederlander is met bepaalde vooroorde-
len behept, met een bepaalde beschouwingswijze ge-
infecteerd, die hij zich persoonlijk niet bewust is.

Het zal goed zijn, daar even bij stil te staan.

A. MIDDELHOEK.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

POLITIEKE SAMENWERKING.

In aansluiting aan zijn stuk in „De Reformatie”
van 16 Aug. '47, en het Naschrift daarbij van
prof. Schilder, heeft dr. A. J. Verbrugh te Hoorn nu
een tweede stuk aan de redactie toegezonden, waarin
hij schrijft te hopen, dat hoewel de hoofdredacteur
thans afwezig is, toch de wenselijkheid blijft een
discussie over politieke samenwerking tot een goed
einde te brengen.

Deze hoop kan blijven leven, maar dat verhindert
niet, dat die discussie wel eenigen tijd kan worden
uitgesteld, tot onze eigenlijke Redacteur D.V. weer
terug is, en nader met dr. Verbrugh van gedachten
wisselt in „De Reformatie”.

Dat lijkt mij het beste toe.

20 Aug. '47.

S. GREIJLDANUS.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

Ik beloofde iets te zullen vertellen van den kijk,
dien Chesterton had op het Joodsche probleem. Hij
sprak daarvan inzonderheid in zijn werk: „The New
Jerusalem”, geschreven na een reis, door hem ge-
maakt naar het Heilige Land.

Chesterton werd versleten voor een antisemiet, die
hij niet was. Hij kwam alleen op de hem eigenaardige
wijze op tegen de dwaze vertoelting der Joden door
velen van zijn landgenooten. Men heeft ons, dus zegt
hij, jaren geleden verteld, dat de Jood zooiets was
als een Engelschman, omdat hij is een Britsch onder-
daan: „subjeet”.

Dat is zeer leelijk voor ons nu, omdat wij hem thans
moeten zien als „object” van een vreeselijken haat
van Mohammedanen en Grieken. Wij zijn in de niet
benijdenswaardige positie gekomen iemand bij deze
volken te introduceeren als een nieuwen vriend, ter-
wijl dezen aanstonds in hem zien een ouden vijand.
Dat is een absurde positie, omdat zij is een valsche
positie, het gevolg van een leugen.

Men kan er over redeneeren, of de woede van den
Arabier in Palestina en elders redelijk is. Wat zeer
onredelijk is, dat is niet die woede, maar onze ver-
bazing, in elk geval onze verbazing over hun verba-
zing.

Wij mochten dan den Jood willen zien als een En-
gelschman, daar is geenerlei reden voor hen, om zulks
ook te doen, sinds zij hem leerden kennen als den
Jood. En daar ligt dan het gansche Joodsche pro-
bleem.

Het moet worden opgelost volgens de logica van
het Zionisme of volgens de logica van Engelsche su-
prematie en onpartijdigheid. Maar niet, wat iedereen
in Palestina ziet, als een monsterachtig midden van
die twee.

Daar zijn er onder ons, zoo vervolgt de schrijver,
die niet willen gelooven, dat er een Joodsch probleem
is. Zij vergeten in elk geval het feit, dat de Jood komt
uit het Oosten. En wil men het onrechtvaardig vin-
den, hem aldus te zien, onrechtvaardiger is het zeker
hem te zien als een Westerling. De spot, die onder
ons wordt gehoord tegen Joodsche gewoonten, is me-
nigmaal een reden voor spot jegens ons zelf.

Zoo vindt men het vreemd, dat een orthodoxe Jood,
als hij den naam van God noemen wil, in den eed of
het gebed, een hoogen hoed opzet.

Voor den Jood is dit een teeken van eerbied. Maar
die hooge hoed werd nooit gevonden onder de gereed-
schappen van tabernakel of tempel. Die is een uit-
vinding van ons.

Als de Oosterling een eerbiedige houding wil aan-
nemen dekt hij sierlijk het hoofd met een doek. Dit
kan zijn een bewijs van vrees voor God, die het be-
gin van alle wijsheid is, zooals het ontblooten van
het hoofd door den Christen in zulk geval het bewijs
is van het geloof in Gods liefde, dat het eind is van
alle wijsheid. Maar hoe dit ook zij, — wij zien aan-
stonds, dat wij den Jood eerst recht doen, als wij hem
gekleed willen zien als een Oosterling.

Hij kan, wat mij betreft, zegt Chesterton, alles
worden in mijn land. Laat hem zijn president van

het hooggerechtshof, of aartsbisschop van Canter-
bury, als het nationaal geloof ten minste nog eens
zoo breed wordt, dat de Jood er ook bij kan.

Laat hij optreden als speaker in het parlement of
als eerste minister. Maar kleed hem als een Arabier.

Doe hem zitten op de „Woolsack” in het parlement,
of preeken in de St Pauls kathedraal, maar kleed hem
als een Arabier.

Dan vergeten wij niet, waar wij zijn, en hij niet,
waar hij is.

En daar komt het julst op aan.

Als voorbeeld van algeheele miskenning van de fei-
ten, waarom het hier gaat, wordt aangehaald de lit-
teratuur over Shakespeare's Shylock. Er zijn er, die
den grooten dichter houden voor een antisemiet, an-
deren die meenen, dat hij het tegendeel wilde zijn.

Maar het verwondert mij, zegt Chesterton, dat men
tekens één woord vergeet, dat hier alles verklaart:
het woord woeker.

Zoo zou men over Macbeth kunnen schrijven met
vermijding van het woord: moord. Shakespeare
doet ons zien, wat veel haat tegen den Jood heeft
gewekt; zijn liefde tot zijn machtsmiddel: het geld.
Zijn woeker.

Maar hij zegt niet alleen: deze man was een wo-
keraar, doch: deze woekeraar was een mensch. Een
mensch, die woeker heeft leeren zien als iets normaals.
Daar ligt het probleem.

Hij bestrijdt voorts de meening van hen, die zeg-
gen: och, de Jood staat zoo toch niet alleen op de
wereld. Daar is ook nog de Armeniër. Maar is de
Armeniër misschien ook een onderwerp van gesprek
tegelijk in een kamp in Californië en in een club in
Piccadilly?

Als Dickens mr. Vernon Vavasour teekent als een
brillant financier, denken wij er dan aan, dat achter
dien naam een Armeniër kan schuilen, en spreken wij
dan van een Armenischen neus?

Wordt de Armeniër gehaat evenzeer in Polen als
in Portugal?

Bij hem geldt het een lokale kwestie. De Jood is
meer dan iemand internationaal.

Ook wordt aan de Zigeuners gedacht, en men verge-
lijkt zijn diefstaligheid bij de geldzucht van den Jood.

Maar wordt de Jood hier en daar door de politie
achterna gezeten als zij het een Zigeunerbende doet?

Vindt men onder de zigeuners misschien millio-
nairs? Zijn zij sterk door hun financiële wereld-
macht?

Het Joodsch probleem staat geheel alleen op zich
zelf als een geweldig vraagstuk. En dat wil nu het
Zionisme oplossen, door de Joden weer het oude va-
derland Palestina te doen gewinnen.

Hiertegen worden weer ondeugdelijke argumenten
aangevoerd.

En ook ondeugdelijke er voor.

Men zegt: de Jood is nergens een patriot. Het moge
waar zijn buiten Palestina. Lord Disraeli wilde leven
voor het Engelsch imperium; of hij er voor of mee ster-
ven wilde is 'n andere vraag. Ging Engeland ten onder,
hij zou evengoed eenzelfde positie kunnen innemen in
Amerika of in Duitschland. Ballingschap — dat is
het rechte woord voor den Jood. Voor hem, wiens
hart hangt aan een particuliere woning, betekent uit-
gesloten te worden een ingesloten te zijn. Want de
engste gevangenis is voor hem de heele wereld.

Het moge waar zijn, dat een Jood niet zal willen
sterven met eenig land, waar hij feitelijk een vreem-
deling is, hij zal wel willen sterven met Jeruzalem.

Men zegt: een Jood werkt niet. Men ziet nooit een
Jood als landbouwer of als smid of als timmerman.
Het is waar, maar de Joden waren eens uitstekende
landbouwers. Alleen, hebben zij voorheen vreemde
volken gemaakt tot houthakkers en waterputters, zij
zullen in Palestina niet slagen, als zij niet zelf hout-
hakkers en waterputters willen zijn.

En hier grijpt de Zionist ook naast de waarheid.

Dr. Weismann, de leider, zei: de Arabieren moeten
ons vriendelijk willen ontvangen, want zij hebben juist
onze kennis en onze ervaring en ons geld nodig. Dat
is een ernstige vergissing. Want juist die kennis en
die ervaring en dat geld wordt door den Arabier ge-
vreesd als een sprinkhanenplaag of als de pest. Hij
is juist heel erg bang voor datgene, wat de Jood hem
dan brengen wil.

Want die beteekenen voor hem, zooals de ervaring
ook leert, de slavernij. Als de Jood recht thuis wil
worden in zijn land, als hij straatveger wil zijn, en
even goed op zijn plaats zijn dat gevoel van tuin-
knecht dan als landheer, als hij de spade wil leeren
zien niet als speculatie, maar als een spade, als hij
zich wil wassen in de modder, dan zal hij rein wor-
den, en dan is het mogelijk, dat men zal zeggen: God
heeft de gevangenschap van Zion verkeerd in vrijheid.

Chesterton biedt dan ook een politieken raad, die
ook in deze dagen wel overwogen is. Men zou Pale-
stina moeten verdeelen in cantons, zooals bijv. in Zwit-
serland, hier een voor den Jood, en daar een voor den
Arabier. Het is duidelijk, dat Palestina, een klein ge-
bied, dat de Jood met den Arabier zal moeten deelen,
lang niet alle Joden zal kunnen bergen. Men zou dus
buiten Palestina moeten zorgen voor gebieden, waar
zij vrij naar hun aard zouden kunnen wonen.

En dan zou men het Joodsche rijk moeten zetten
niet onder de suprematie van Engeland, maar onder
de souvereiniteit van de wereld.

Men weet, dat Engeland ook reeds aan een beheer